

Βάρκιζα Τέλος; 80 χρόνια μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας

Από τις 3 έως τις 12 Φεβρουαρίου 1945 στη βίλα Κανελλοπούλου στη Βάρη, διεξήχθη η συνδιάσκεψη της Βάρκιζας η οποία κατέληξε στην ομώνυμη συμφωνία. Η επιλογή του χώρου από μεριάς των Άγγλων έγινε με στόχο την αναπαραγωγή των συνθηκών της διάσκεψης του Λιβάνου: πλήρης απομόνωση της αντιπροσωπίας του ΕΑΜ και σε χώρο που ελέγχει πλήρως ο αντίπαλος.

Τα ξημερώματα της 12ης Φεβρουαρίου υπεγράφη η συμφωνία της Βάρκιζας η οποία προέβλεπε:

- τη διασφάλιση των πολιτικών και συνδικαλιστικών ελευθεριών,
- την απελευθέρωση των συλληφθέντων μελών του ΕΑΜ,
- την παροχή αμνηστίας για «πολιτικά εγκλήματα» που διαπράχθηκαν μετά την 3η Δεκεμβρίου 1944, με εξαίρεση τα αδικήματα που υπόκεινται στο κοινό ποινικό δίκαιο,
- την άρση του στρατιωτικού νόμου,
- την απελευθέρωση των ομήρων του ΕΛΑΣ,
- τη συγκρότηση εθνικού στρατού,
- την εκκαθάριση του σώματος των δημοσίων υπαλλήλων και του στρατού από δωσιλογικά στοιχεία,
- και τέλος τη διενέργεια ελεύθερων εκλογών για την ανάδειξη κυβέρνησης και για την επίλυση του πολιτειακού.

Όπως ξέρουμε, η συμφωνία της Βάρκιζας πρακτικά παρέμεινε κενό γράμμα, μιας και από μεριάς της κυβέρνησης αξιοποιήθηκαν κενά ή θολοί όροι ώστε να ξεκινήσουν απηνείς διώξεις σε αγωνιστές και αγωνίστριες, ενώ ο ΕΛΑΣ –καλή τη πίστει– παρέδωσε μέρος του οπλισμού του, αλλά –πολύ σοφά– επέλεξε να μην τον παραδώσει στο σύνολο του. Ωστόσο, το ΕΑΜ παροπλίστηκε, δημιουργήθηκαν ρήγματα εντός του ΕΛΑΣ και του ΚΚΕ, προοδευτικοί πολίτες και πολίτιδες μπήκαν στο στόχαστρο και, τελικά, μετά από δεκατρείς μήνες και πολύ αίμα, αποτέλεσμα της «λευκής τρομοκρατίας», ξεκίνησε ο Εμφύλιος.

Η Βάρκιζα αποτελεί ένα γλωσσικό τοπόσημο, το οποίο συμβολίζει κατ' άλλους και άλλες την ταξική συνεργασία, κατ' άλλους και άλλες την προδοσία, και για μερικούς και μερικές –μάλλον το μικρότερο ποσοστό– την αποκατάσταση της τάξης. Δεν είναι τυχαίο πως η φράση «Βάρκιζα τέλος» ακούγεται πολύ συχνά σε κύκλους αριστερών ή αναρχικών και ήταν ένα από τα βασικά συνθήματα του Δεκέμβρη

του 2008. Φυσικά, δεν αναφέρεται –θέλω να πιστεύω– στην επιστροφή στην ένοπλη πάλη, αλλά στη με γνώμονα την κοινωνική ειρήνη ταξική συνεργασία.

Η Συμφωνία της Βάρκιζας είναι απότοκο του Δεκέμβρη του '44, που ακολούθησε τις συμφωνίες Λιβάνου και Καζέρτας, στις οποίες ο ΕΛΑΣ, δηλαδή το ΕΑΜ, άρα το ΚΚΕ, προχώρησε εφαρμόζοντας την πολιτική των αντιφασιστικών μετώπων, δηλαδή υλοποιώντας τις αποφάσεις του 7ου συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς (ΚΔ). Όλα όσα αναφέρθηκαν, και πολλά ακόμη που αγνοήθηκαν για την οικονομία του χώρου, είναι μια γραμμική αναδρομή, χωρίς διακλαδώσεις. Όμως, αν το δούμε με χρονολογική σειρά, σε αυτή που είθισται ως ορθή θα διαπιστώσουμε ότι σε κάθε χρονική στιγμή επιφύλασσε η ενδεχομενικότητα. Θα μπορούσε κάθε απόφαση να είχε σχηματιστεί με διαφορετικά κριτήρια και ίσως η έκβαση να ήταν θετικότερη για το λαϊκό κίνημα, τουλάχιστον με την αξιολόγηση που θέτει η σημερινή ματιά. Αλλά τα πράγματα έγιναν όπως έγιναν. Εδώ υπεισέρχεται η άποψη, η προσωπική πολιτική στάση που πηγάζει από συλλογικές επεξεργασίες και παράλληλα τις τροφοδοτεί. Είναι εύκολη η καταδίκη αποφάσεων με την ιστορική γνώση δεδομένη. Είναι όμως δεδομένη; Ξέρουμε πάντα τις πιθανές εκβάσεις; Γιατί ακόμη και αν η λήψη αποφάσεων γινόταν με την ύστερη γνώση δεν είναι απαραίτητο ότι η ιστορία θα είχε πάρει την τροπή που θεωρούμε εμείς ευκαταία.

Η συνολική καταδίκη της Βάρκιζας, κατά τη συνήθη πρακτική της καθ' ημάς Αριστεράς, δεν είναι πάντα αθώα και μερικές φορές αποτελεί προκάλυμμα για να στηλιτεύσει πολιτικούς παράγοντες, συλλογικά πολιτικά υποκείμενα και την αντιφασιστική πάλη, τουλάχιστον όπως συνδέθηκε με τη συγκρότηση των αντιφασιστικών μετώπων. Αλλά ας δούμε λίγο τα δεδομένα. Η συμφωνία της Βάρκιζας υπογράφεται πριν το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Ο πόλεμος τελείωσε με τη συνθηκολόγηση της Γερμανίας την 9η Μαΐου του 1945 και όχι όταν αποχώρησαν τα γερμανικά στρατεύματα από την Αθήνα. Η επιμονή του ΕΑΜ -δηλαδή του ΚΚΕ- στην πολιτική των μετώπων ήταν αποτέλεσμα της αφοσίωσης στην αντιφασιστική δράση, με τον τρόπο που είχε οριστεί από την ΚΔ και από τις συμμαχικές δυνάμεις. Θα μπορούσε η ΚΔ να είχε επιλέξει διαφορετική αντιφασιστική δράση, εναλλακτική της πολιτικής των μετώπων, όμως αυτή είναι μια εντελώς διαφορετική συζήτηση. Ξανά στα καθ' ημάς, ήταν αφελές να πιστέψει κανείς ότι οι Άγγλοι και η αστική τάξη της χώρας θα σέβονταν τη Συμφωνία; Ναι, ήταν εντελώς αφελές, μιας και από την επόμενη μέρα της υπογραφής υπήρξαν δείγματα γραφής, όπως η ανοχή της κυβέρνησης στη δράση παρακρατικών ομαδώσεων. Όμως εκείνη τη στιγμή φαίνεται να μην υπήρχε άλλη επιλογή ή, αν υπήρχε, δεν ξέρουμε ποια θα ήταν η έκβαση του, βέβαιου, Εμφυλίου πολέμου.

Τελικά, η Συμφωνία της Βάρκιζας υποθηκεύει την υπόθεση της Αριστεράς στη χώρα, την καταδικάζει σε απηνείς διωγμούς και διώξεις, την οδηγεί στην παράνομη δράση και την υπερορία. Εντούτοις, σε μέσο χρόνο, ισχυροποιείται η τομή Αριστεράς – Δεξιάς, η οποία αποτελεί βασική παράμετρο της ελληνικής κοινωνίας στα μεταπολεμικά και μεταπολιτευτικά χρόνια. Παράλληλα, η συμφωνία με την αστική τάξη αποτελεί πλέον πολιτική επιλογή προς αποφυγή. Εφεξής η Συμφωνία της Βάρκιζας ανασύρεται ως φόβητρο όταν τίθενται μετριοπαθείς ή ρεφορμιστικές επιλογές, και η αποκήρυξή της γίνεται από όποιον και όποια επιθυμεί να σηκώσει το συμβολικό γάντι του ταξικού πολέμου. Ίσως η

Συμφωνία της Βάρκιζας, με όλες τις συνδηλώσεις που έχει, να απέτρεψε μερίδα των αριστερών, κομμουνιστογενών και κομμουνιστικών οργανώσεων να προσχωρήσουν στο ευρωκομμουνιστικό στρατόπεδο και να απορροφηθούν από άλλον ένα ιστορικό συμβιβασμό.

Το παρελθόν δεν αλλάζει και η ιστορία διδάσκει μόνο αν το κάθε συμβάν ιστοριοποιείται, δηλαδή μελετάται στο πλαίσιο που έχει συμβεί και λαμβάνονται υπόψη όλες οι κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές παράμετροι. Τότε και μόνο τότε μπορούν να συναχθούν συμπεράσματα αξιοποιήσιμα και σε άλλη χρονική στιγμή, κυρίως ως τάσεις όχι ως νομοτέλειες. Συνεπώς, η Συμφωνία της Βάρκιζας είναι συνώνυμη με το απώτατο όριο του συμβιβασμού και (πρέπει να) ανασύρεται από τη συλλογική μνήμη όταν τίθεται στο τραπέζι κάποιου είδους ταξική συνεργασία. Πρέπει να αποτελεί έγνοια της πληθυντικής Αριστεράς να μην επαναληφθεί αυτό το πολιτικό φιάσκο, λαμβάνοντας υπόψη πάντα τις ιστορικές αναλογίες.

*** με αφορμή τα ογδόντα χρόνια από την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας το [Εργαστήριο Συγκρουσιακής Πολιτικής](#) του Παντείου Πανεπιστημίου διοργανώνει συζήτηση στο χώρο που πραγματοποιήθηκε η διάσκεψη.

Η Αιμιλία Βήλου είναι υποψήφια διδακτόρισα Πολιτική Επιστήμης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και συνεργάτιδα του Εργαστηρίου Συγκρουσιακής Πολιτικής